

Anniek Gavriilakis: 'Geen verantwoordelijkheid nemen, dat is pas jezelf opsluiten'

Anniek Gavriilakis, bekend van de Bond Zonder Naam, zou graag zien dat leiders meer verantwoordelijkheid nemen. 'De moed om zich kwetsbaar op te stellen, te durven zeggen "damn, I fucked up".'

6 november 2020 | Maarten Deroey |

Anniek Gavriilakis is onmogelijk in een hokje te passen. Ze studeerde af als master in de rechten maar gelooft dat burgerlijke ongehoorzaamheid essentieel is in een democratische samenleving. Meer dan vijftien jaar werkte ze bij Bond Zonder Naam waarvan de laatste vijf jaar als directeur.

Ze is ambitieus en wil impact maken, tegelijkertijd is ze geduldig en geniet ze van elke millimeter die ze verlegt. Anniek staat graag met haar voeten in de modder. Vandaag doet ze dat heel letterlijk in Labiomista, samen met het team van kunstenaar Koen Vanmechelen. Hij beschrijft Anniek als 'hard in haar menselijkheid'. Ze wordt dus getypeerd door meer dan één tegenstelling. Net zoals haar verhaal hieronder niet zwart-wit is. En dat maakt haar net zo interessant.

Levensles 1: Alles is verbonden

Op 25 sept 2020 kreeg MT een mail van BZN in mijn mailbox: Anniek Gavriilakis stopt als directeur bij BZN, gevolgd door een prachtige quote van Jeroen Brouwers: 'Niets bestaat dat niet iets anders aanraakt'.

Wat betekent deze quote voor jou?

'Deze quote geeft mij het gevoel dat alle leven ontstaat doordat we verbonden zijn. Alle leven ontstaat door interconnectiviteit, bij de gratie van en in de ontmoeting met de ander. Het is onze oernatuur om sociaal te zijn. Samenleven in diversiteit is ongelooflijk krachtig en vruchtbaar.

Iedereen behoort tot dit levende systeem van verbindingen. Iedereen is hierin geïncorporeerd. Ook al proberen we soms om de andere anders te doen lijken of als vreemde te aanzien of uit het systeem te duwen, toch maakt alles en iedereen constant deel uit van dit systeem.

‘Samenleven in diversiteit is ongelooflijk krachtig en vruchtbaar’

Voor mij gaat deze quote over die ‘wij-status’. Over de diversiteit van de samenleving, over de verbondenheid met elkaar en met de natuur. Wij moeten daar niet naar streven. Die is er gewoon. Dat is de realiteit.

Dus als ik aan de quote van Jeroen Brouwers denk dan voel ik mij enerzijds geïncorporeerd, gedragen en verbonden met anderen en met het grotere geheel, met de natuur.

Anderzijds voel ik ook een grote verantwoordelijkheid in die quote, voor ieder van ons. De verantwoordelijkheid om te weten dat alles wat je doet, elke keuze die je maakt, elk woord dat je spreekt en dat je niet spreekt, elke kleine handeling... een effect heeft op het grotere geheel. Precies omdat alles alles aanraakt.

Het bewustzijn dat je altijd verbonden bent en dat er alleen ‘wij’ is en dat het een grote verantwoordelijkheid met zich meebrengt, maakt me als mens heel nederig en zorgvuldig. Alles wat we doen heeft een effect. *The we-status is not to be reached, but to be acknowledged.*

Levensles 2: Iedereen is leermeester

Hoe link jij die quote van Jeroen Brouwers aan jouw parcours bij BZN?

‘BZN is een verhaal van verbinding en inclusief samenleven. BZN probeert een stem te geven aan minderheidsgroepen en aan groepen die niet luid kunnen roepen of niet gehoord en gezien worden, maar die wel deel zijn van het geheel, sterker nog, aan groepen die leermeesters kunnen zijn voor jij en ik. Ik spreek uit ervaring als ik zeg dat ik het geluk heb gehad om zeer atypische leermeesters tegen te komen in de vorm van mensen die aan de rand van de samenleving leven.

‘Ik heb het geluk gehad om zeer atypische leermeesters tegen te komen’

Als ik na een parcours van vijftien jaar terugblik, dan is dit één van mijn belangrijkste levenslessen: iedereen kan van iedereen leren. Zo heb ik bijvoorbeeld ook leermeesters in de gevangenis ontmoet. Een moordenaar kan nooit mijn leermeester zijn, dacht ik. Maar niets is minder waar. Iedereen (!) kan leermeester zijn.’

Wat heb je geleerd van een moordenaar?

‘Ik heb mezelf een week vrijwillig laten opsluiten in de gevangenis van Hasselt. Het doel was om mij in te leven hoe het is om te leven in de gevangenis. Ik ging mee werken, sporten, eten... Ik deed aan alles mee waaraan ik mocht meedoen.

Ik heb geluisterd naar verhalen en ik schreef een dagboek over mijn ervaringen. Dat werd gepubliceerd in de krant. Dat was mijn mooie plan. Tot ik in het midden van de week emotioneel brak. Ik had zoveel zware verhalen gehoord. De muren kwamen op mij af en het gebrek aan kleuren en die typische geur was zo deprimerend dat ik kraakte.

De vertrouwenspersoon voor de nieuwelingen merkte op dat het niet goed met me ging en kwam mijn cel binnen met de vraag hoe het ging. Even heb ik getwijfeld, en dan heb ik heel bewust gekozen om niet alleen in mijn rol van luisteraar te blijven, maar mij ook echt te laten zien.

‘Ik vind verantwoordelijkheid nemen veel krachtiger dan verbloemen’

Ik wist wat er nu ging gebeuren. De rollen gingen omdraaien. Al wandelend rond het basketbalveld heb ik mijn verhaal verteld aan de vertrouwenspersoon. Een man die sinds zijn tienerjaren heroïneverslaafd was en iemand vermoord heeft voor geld om drugs te kopen.

Door geconfronteerd te worden met zoveel daderschap rond mij, werd ook de dader in mezelf zichtbaar. De spiegel was zo helder dat ik niet anders kon dan naar de dader in mezelf kijken.’

Wat bedoel je daarmee, kijken naar de dader in jezelf?

'Dader klinkt onmiddellijk zwaar, maar het gaat eigenlijk over verantwoordelijkheid. Als mens kunnen we heel goed rationaliseren, smoezen verzinnen, of vergoelijken wat we gedaan hebben. Ik merkte dat ik in drie situaties in mijn leven dat zelf ook gedaan heb, smoezen verzinnen om geen verantwoordelijkheid te moeten nemen. Dat waren situaties waarin ik de context of de ander gebruikte als excuus om mezelf goed te praten.

Tijdens de wandeling rond het basketbalveld vertelde ik dat ik niet fier was op die momenten. Ik dacht dat hij zou zeggen "Anniek dat is toch geen misdrijf?" of dat hij zou zeggen dat het helemaal niet erg is en niet veel voorstelt. Maar dat deed hij niet. Hij bleef gewoon luisteren. En op het einde van het gesprek zei de man: "Ja, je gaat je verantwoordelijkheid moeten nemen".

Het was mooi hoe dat moment zich ontvouwde en ik voelde onmiddellijk dat dit een belangrijk moment was in mijn leven. Een jaar later is dat het moment dat blijft bovendrijven. En dat is niet in mijn dagboek gepubliceerd. Ik herinner mij alles wat ik die week gezien en gehoord heb, maar dat was het meest wezenlijke moment van allemaal.

Ik heb gemerkt dat er twee soorten mensen zijn in de gevangenis, aan de manier waarop ze hun verhalen kwamen vertellen. De ene groep kwam tegen mij vertellen hoe ze daar eigenlijk niet op hun plaats zitten en dat ze veel te zwaar gestraft zijn.

De andere groep vertelt hoe ze een fout gemaakt hebben, waarmee ze veel mensen pijn gedaan hebben en schade hebben aangericht. Die tweede groep laat blijken dat ze volle verantwoordelijkheid nemen voor hun fouten en willen doen wat ze kunnen om hun fout recht te zetten. Dat begint met schuldbesef en te zeggen: “ik was fout” en “het spijt mij voor de pijn waar jij bent moeten doorgaan”.

‘Het ondernemerschap heeft mij gered’

Het zou een spreuk kunnen zijn voor BZN: Geen verantwoordelijkheid nemen. Dat is pas jezelf opsluiten. Want je zet jezelf compleet vast in je eigen rationalisering, waardoor er geen ruimte is om iets nieuws te laten ontstaan.

Ik vind verantwoordelijkheid nemen veel krachtiger dan verbloemen en er een heel verhaal rond breien. Want dan verlies je zoveel kracht. Dat is iets wat ik graag méér zou willen zien bij leiders van vandaag. De moed om zich kwetsbaar op te stellen, te durven zeggen “*damn, I fucked up*” in plaats van strategische spelletjes te spelen. Dat werkt bevrijdend en daardoor kan je weer verder.’

Levensles 3: Wees deel van de oplossing

Wat was jouw drijfveer om zo lang voor BZN te werken?

‘Waar het voor mij echt om draait is het onrecht en de ongelijkheid in de wereld verhelpen. Maar dat onrecht, die ongelijkheid en de ongelijke verdeling van middelen die wij elke dag zien, horen en voelen, kan je ook kapotmaken. Dat vreet aan je.

Die verontwaardiging maakt mij zo boos. Weten dat er geld genoeg is om iedereen een dak boven zijn hoofd te geven en vaststellen dat mensen op straat moeten slapen. Weten dat er eten genoeg is en zien dat mensen hongerslijden en hun kinderen niet kunnen voeden. Die woede is als een monster dat aan je vreet.

‘Schaarste stimuleert het creatief denken en legt de mogelijkheden van het menselijk potentieel bloot’

Wat mij gaande heeft gehouden is het feit dat ik die woede mag en kan om-tunen naar deel zijn van de oplossing. Voor mij was het belangrijk om te kunnen ondernemen en niet alleen bij de machteloosheid te blijven zitten. Het ondernemerschap heeft mij gered.

BZN wordt nauwelijks gesubsidieerd door de overheid, dat zorgt ervoor dat BZN als organisatie – en ik als persoon – veel ruimte, autonomie en vrijheid hadden, waardoor ik mij elke dag opnieuw kon inzetten met veel vuur en passie.’

Onder de vlag van BZN heb jij altijd heel veel ondernemingszin getoond.

Welke tips wil jij aan jonge ondernemende mensen meegeven?

'Ik vind het immens inspirerend om te werken vanuit schaarste en ik geloof dat je met heel weinig middelen heel veel kan doen. Bij BZN zijn we dit gewend. Schaarste stimuleert het creatief denken en legt de mogelijkheden van het menselijk potentieel bloot. Met kleine budgetten toch proberen om een zo grote mogelijke impact te maken. Dat maakt je heel bewust van de kosten-batenanalyse en doet je realiseren dat er zoveel meer is dan alleen maar geld.

Om problemen – en in het geval van BZN sociale problemen – op te lossen moet je over sectoren heen denken en moet er echt samengewerkt worden. De sociale sector alleen kan niks oplossen. Voor duurzame oplossingen geloof ik in samenwerking met de bedrijfswereld, met burgers, met wetenschap, met kunst, met media... Als ondernemer is het dus ongelooflijk belangrijk om te durven over je eigen sector heen te kijken.

'Kunnen we een businessmodel verzinnen dat eenzaamheid de wereld uit helpt?'

Daarnaast ben ik erg fan van het binnenbrengen van het wilde gen. Iets van buitenaf. Iets dat vreemd is aan je organisatie. Dat leer ik heel erg bij Koen Vanmechelen die het heeft over kruisen en over het binnenbrengen van een totaal andere.

Ik denk dat dat heel inspirerend is om bijvoorbeeld een dakloze, een gevangene of een vluchteling te laten komen spreken in je organisatie. Of om in een brainstorm te betrekken. Je krijgt zulke atypische antwoorden op je vragen en zo atypische input waardoor je weer andere lijntjes legt in je denken.

Ga op zoek vanuit een win-win mindset. Voor jonge ondernemers is het enorm interessant om te onderzoeken hoe je business kan maken op ecologie en op sociale problematieken. Kunnen we een businessmodel verzinnen dat eenzaamheid de wereld uit helpt?

De zorg die kost nu geld, maar volgens mij is er meer ondernemerschap nodig in sociale problematieken en wereldproblemen. Ik ben echter geen voorstander van de privatisering van de zorg, maar ik geloof wel dat er een win-win situatie bestaat. En juist daarom zou ik graag meer samenwerken over sectoren heen.'

Waarvoor ben je het meeste dankbaar als je terugkijkt op je tijd bij BZN?

'Waar ik het meeste dankbaar voor ben, is datgene dat ik heb proberen door te geven. Namelijk persoonlijke ontwikkeling en spirituele groei. De groei die ik als mens heb mogen meemaken door de thema's van de organisatie. Het werken in totaal andere werelden, met mensen die in totaal andere levenssituaties leven die wij niet kennen heeft mij keihard wakker geschud en dat heeft mij enorm laten groeien als persoon.

De spirituele groei die verscholen zit in de ontmoeting met de totaal andere, heb ik als zo transformerend ervaren dat we er een model van gemaakt hebben. Een methode die vandaag weinig wordt gebruikt. We zijn deze ervaringen gaan aanbieden aan burgers en aan bedrijven.

‘In elke vezel van mijn lijf voelde ik *it’s time to move on*’

Persoonlijke ontwikkeling door bedrijven en mensen mee te nemen naar asielcentra, naar de gevangenis, mee op straat. In contact met mensen in de marge van onze maatschappij. Dus datgene waarvoor ik het meest dankbaar ben, dat heb ik ook proberen aan te bieden aan andere mensen.

Het lijkt alsof je op reis gaat naar een andere wereld. Het lijkt alsof je op reis bent met een dakloze door de stad, om de stad door andere ogen te zien. Het lijkt alsof je naar een vluchtelingenkamp gaat. Maar eigenlijk maak je een reis naar binnen. Wat heb jij over jezelf geleerd in de ontmoeting met die mensen of met die wereld? Dat is de essentie.’

Wat heeft je van biotoop doen veranderen?

‘Het vertrek bij BZN was een heel bewuste keuze. Mijn verhaal was daar geschreven. Na meer dan vijftien jaar was ik klaar voor een nieuwe uitdaging. Door letterlijk en figuurlijk te vertragen tijdens de coronacrisis kon ik werkelijk voelen dat ik iets nieuws wilde proberen.

In elke vezel van mijn lijf voelde ik *it's time to move on*. Ik voelde mijn verlangen en heb bewust gekozen om een nieuw avontuur te starten waarbij ik mezelf kan blijven vernieuwen.

‘We willen zoveel mogelijk jongeren uitnodigen om te ontdekken welk ei ze willen leggen in de wereld’

Met mijn keuze om voor Labiomista te werken kom ik in een andere wereld terecht, namelijk de kunstwereld. Weliswaar in een verhaal dat rond dezelfde thema's draait.

Het gedachtegoed en de filosofie van Koen Vanmechelen liggen helemaal in lijn met alles waar ik in geloof. Labiomista is gevestigd in de oude dierentuin van Zwartberg. Vierentwintig hectare grond waar de natuur gewoon zijn gang mag gaan. Een plek die staat voor culturele biodiversiteit. Alles mag er zijn. Alles draait daar rond inclusief en duurzaam samenleven.

Daar ontwikkelen we nieuwe ideeën, mogen we experimenteren en willen we zoveel mogelijk jongeren uitnodigen om te ontdekken welk ei ze willen leggen in de wereld. Kunnen werken rond vraagstukken als wie ben je, wat is je identiteit en wat is je rol in de samenleving, is echt een droomjob voor mij.’